
Ліна Костенко «Недумано, негадано...»: у роздумах над поезією

Гармашова І. В., учителька української мови та літератури
КЗ «Харківський навчально-виховний комплекс
«гімназія – школа І ступеня» № 24 Харківської міської громади
Харківської області імені І.Н. Пилипенка»

Мета:

- удосконалювати навички учнів здійснювати ідейно-художній аналіз ліричного твору (зокрема контекстуальний), виразного читання, актуалізувати знання з теорії літератури;
- розвивати творчу уяву, образне, асоціативне та критичне мислення;
- формувати естетичні смаки, предметні та ключові компетентності (зокрема інформаційно-цифрову, спілкування державною мовою, загальнокультурну грамотність), уявлення про прекрасне як чинник гармонізації власного внутрішнього світу, переконання в тому, що кохання – найпрекрасніше почуття, яке облагороджує людину та підносить її над світом буденщини.

Обладнання: книжкова виставка творів Ліни Костенко, ноутбук із доступом до мережі Інтернет, навчальна презентація уроку, підручник.

Хід уроку

Здатність любити – це вже велике щастя. Тема ж любові є невичерпною, бо невичерпним є духовний світ людини. Почуття любові, як ніяке інше, прагне висловлення. Ось чому кохання дуже часто дає поштовх до творчості, до самовираження. А мистецьке обдарування втілити це почуття у слові – щастя удвічі. У поезії Ліни Костенко відкриваємо нові, неповторні грані цієї теми. До того ж інтимна поезія Ліни Василівни має ту дивовижну особливість, що в ній знаходимо й упізнаємо рядки, які, одного разу прочитані, здаються власними. Вони вже належать не тільки і не так поетесі, як нам, читачам. Їх хочеться пригадувати, перечитувати, щоразу знаходячи якийсь несподіваний відтінок змісту чи настрою, ними навіть хочеться освідчуватися в коханні. А ще дуже часто їх кладуть на музику...

(*Прослуховування романсу О. Богомолець «Недумано, негадано»*). Це романс у виконанні Ольги Богомолець – багатогранної особистості, «володарки оксамитового голосу», як охрестила її музична преса. Це пісня на слова Ліни Костенко. Скажіть, які емоції ви змогли відчутти в цьому романсі? (*відповіді дітей*). Так, виконавиця передає ніжність, захоплення, зачудування, мрійливість.

(*Виразне читання вірша*). Які почуття викликав у вас цей вірш? Про що він? Який лейтмотив твору? Який жанр цього твору (*ліричний вірш*)?

При аналізі твору ми користуємося складеною раніше пам'яткою. Прошу пам'ятати про те, що у вірші розкривається душа поета, а в його прочитанні – душа читача. Спробуймо розкодувати текст, зрозуміти, яке художнє навантаження містить кожний образ. (*Порядковий аналіз поезії у формі*

евристичної бесіди із застосуванням проблемно-пошукового методу. Словникова робота).

1. «Недумано, негадано...». Як ви вважаєте, чому саме ці прислівники використовує Ліна Костенко? (Бо так само спонтанно приходить кохання)

2. «Забігла в глухомань...». Що таке глухомань? (Це розмовний варіант слова «глушина»). А де ми можемо знайти значення слова? (Словникова робота (<http://sum.in.ua/s/ghlukhomanj>, <http://sum.in.ua/s/ghlushyna>)).

3. Як ви вважаєте, чому саме в глухомань? (Лірична героїня прагне усамітнитися, щоб зрозуміти себе та розібратися зі своїми почуттями. «Глухомань» лірична героїня сприймає як священне місце, храм).

4. «Де сосни пахнуть ладаном»... Який засіб виразності вжито в цьому рядку? (Метафора). Символом чого є сосна? (Символ безсмертя, у поезії – безсмертя почуттів).

5. Що таке ладан? Де ми можемо відчутти запах ладану? (У церкві). (Словникова робота (<http://sum.in.ua/s/ladan>)). Уявіть, що ви знаходитесь у храмі божому, де відбувається релігійне таїнство. Спробуйте відчутти ту урочисту атмосферу, коли людина наче торкається самого Бога.

6. Для чого авторка використовує в поезії церковну лексику? (Ніби натякає на святість тих почуттів, які переживає її лірична героїня).

7. Які групи художніх образів ви знаєте? (За способом творення (типом асоціювання) образи поділяють на зорові, слухові, дотикові, смакові, запахові).

8. Для чого письменники вводять такі образи у свої твори? (Ми сприймаємо світ органами чуття, через них письменник доносить до нас свій художній світ).

9. «Сосни пахнуть ладаном» – це який образ? (Запаховий).

10. На що він указує? (На загострення почуттів). На чому акцентує увагу авторка? (Що закохані інакше сприймають світ, у них загострюються почуття).

11. «В кадильницях світань». Що таке кадильниця? (Словникова робота (<http://sum.in.ua/s/kadyljnycja>, <http://sum.in.ua/s/kadylo>)).

12. Символом чого виступає кадильниця в цій поезії? (Кадильниця – символ молитовності, божественності, релігійного культу. Світань – народження нового дня. Метафора «кадильниця світань» означає народження почуттів).

13. «Де вечір пахне м'ятою...». Уявіть собі теплий літній вечір і терпкий запах м'яти... Що символізує вечір? (Вечір дарує нам відпочинок, спокій, можливість розібратися із думками, почуттями. М'ята – символ дівочої вроди, молодості, цнотливості).

14. «Аж холодно джмелю...». Чи відчували ви, як я, урочисте гудіння джмеля серед духмяних трав? (Джміль – звуковий образ (гудіння), символізує процес зародження життя).

15. Що хотіла передати Костенко метафорою «аж холодно джмелю»? (Почуття бувають різнополюсні, від них може кидає то в жар, то в холод).

16. «А я тебе, а я тебе, а я тебе люблю!» Як називається стилістичний прийом, використаний у цих рядках? (Рефрен). Для чого його використовує авторка? (Щоб показати захват від усвідомлення своїх почуттів. Можливо, це перше життєве одкровення ліричної героїні).

17. «Ловлю твоє проміння..». Як ви розумієте цей рядок? (Почуття ліричної героїні настільки глибокі, що хочеться увібрати кожен промінець, що випромінює коханий).

18. «Крізь музику беріз» (Береза – символ відродження, святості почуттів; музика – слуховий образ). Якою буває любов? (Малювання асоціативного куца «Любов»: використовуємо віртуальну інтерактивну дошку Padlet).

19. «Люблю до оніміння, до стогону, до сліз» (Однорідні члени речення допомагають ліричній героїні розкрити глибину власних почуттів, наголосити на тому, що кохання буває різним.)

20. «Без коньяку й шампана» (Відчуття сп'яніння від кохання)

21. «Я п'яна, п'яна, п'яна на все своє життя» (Наголошується на нетлінності почуттів).

22. Пригадаймо, які є тематичні групи лірики? (Філософська, інтимна (любовна), громадянська (патріотична), пейзажна, релігійна).

23. Зразком якої тематичної групи лірики є поезія «Недумано, негадано»? (Вірш «Недумано, негадано...» належить до інтимної лірики (з елементами пейзажної).

24. Яким постає внутрішній світ ліричної героїні? (Гармонійним. Вона відчуває єдність із усім живим, співналаштованість душі із Всесвітом. І не знаєш, чого в її душі більше, – любові до природи чи закоханості в конкретного чоловіка. У цьому поєднанні особистих і загальнолюдських почуттів утілено усвідомлення неподільності усього живого. Емоційний стан ліричної героїні спонукає до роздумів над суттю кохання, адже важко бути байдужим, коли бачиш свято природи, краси, любові, пристрасті, народжені інтимними й ніжними взаєминами між двома людьми).

25. Який загальний настрій вірша? (Піднесений, радісний, поривчастий).

26. За допомогою яких засобів поетеса досягає такого ефекту? (Повтори, вживання риторичних речень).

27. Якою виступає природа у творі? (Вона так само одухотворена, як і людська душа).

28. Для чого авторка використовує зорові (світанок, проміння), слухові (музика беріз), тактильні (холодно, оніміння), запахові (ладан, м'ята) образи? (Вони викликають багатий асоціативний ряд, що розгортає пейзаж до картини природи космічного масштабу. Цьому сприяють і асонansi «а», «о» в кожному рядку твору).

29. Скажіть, чи таким, як у музичній версії, ви відчули темп і настрої поезії Ліни Костенко, коли її читали? (Компаративний метод. Ознайомлення з полотном С.Ярового «Березовий гай», порівнювання засобів образності поезії та картини). Які кольори домінують на картині? Вони теплі чи холодні? (Кольори дібрані таким чином, щоб передати буянню життя, почуттів, життєдайну силу природи). Чи збігаються образи, утілені художником на полотні, з образами природи, відтвореними в поезії? (Так, обидва твори відтворюють гармонію природи, акцентують думку про те, що вищий вияв гармонії світу – у красі природи та касі почуттів.)

Отже, ми переконалися, що любовна лірика Ліни Костенко містить досить широкий емоційний спектр цього почуття – від його найвищої піднесеності, своєрідного «піку» почуттів, до більш спокійних, навіть пригасаючих станів. Так, сила справжньої любові освячує душу назавжди, і глибоке почуття кохання відлунює не в одній поезії Ліни Костенко.

Література

1. Авраменко О. Українська література (рівень стандарту): підруч. для 10 кл. / О. Авраменко. – К.: Грамота, 2018.
2. Костенко Л.В. Вибране / Ліна Костенко. – К.: Дніпро, 1989. – 558 с. – (Першотвір).
3. Кривка Н. Українська література: плани-конспекти уроків для 11 кл. – Харків: Ранок – Веста, 2007. – С.177 – 184.
4. Ліна Костенко: навчальний посібник-хрестоматія / упоряд. Г. Клочек. – Кіровоград: Степова Еллада, 1999. – 320 с.
5. Нечволод Л.І. Посібник-порадник з української літератури для старшокласників і абітурієнтів [Текст] / Л.І. Нечволод [та ін]. – Х., 1997. – 208 с.
6. Панченко В. Поезія Ліни Костенко / В. Панченко. – Кіровоград, 1997. – 47 с.

Чи впливає ім'я та прізвище на долю людини?

(дискусійний клуб для учнів 11-х класів

за сатиричною комедією Миколи Куліша «Мина Мазайло»)

*Радіонова М.В., учитель української літератури;
Єрошина О.А., учитель української літератури,
заступник директора з виховної роботи КЗ
«Мереф'янська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 6»
Мереф'янської міської громади Харківського району*

Мета:

- допомогти учням зрозуміти вплив імені та прізвища на особистість людини, з'ясувати, у чому ж полягає перевага – в особистісних цінностях чи звуковій оболонці власного наймення;
- розвивати вміння розпізнавати й розуміти справжню вартість речей, почуттів, формулювати свої думки;
- сприяти вихованню толерантності під час дискусії.

Методи, форми та прийоми роботи: бліцвікторина, діалог «учитель-учень-текст», «Фішбоун», «Займи позицію», робота в групах, «Незакінчене речення», проблемні питання.

Хід уроку

*...Ну що б, здавалося, слова...
Слова та голос – більш нічого.
А серце б'ється – ожива,
Як їх почує !
Т. Г. Шевченко*

А чи замислювалися ви про роль слів у житті людини? (робота з епіграфом).
Важко не погодитися з тим, що серед усіх слів найважливішим у житті людини є